

УДК 37.035:371.212.3

Б 77

Марина БОЙЧЕНКО

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОГРАМ ТЕЛЕМЕНТОРСТВА ДЛЯ ОБДАРОВАНИХ І ТАЛАНОВИТИХ У РОЗВИНЕНИХ АНГЛОМОВНИХ КРАЇНАХ

У статті висвітлено сутність телементорства як інноваційної форми взаємодії наставника та учня, що полягає в наданні йому індивідуальної академічної, мотиваційної й емоційної підтримки засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Охарактеризовано програми телементорства для обдарованих і талановитих, що запроваджені в розвинених англомовних країнах.

***Ключові слова:** ментор, менторство, телементорство, обдаровані і талановиті, підтримка, ІКТ.*

***Постановка проблеми.** Нині одним із пріоритетних завдань розвитку освіти в розвинених країнах світу визначено педагогічну підтримку обдарованих і талановитих, оскільки розкриття їх потенціалу є запорукою підвищення конкурентоспроможності держави на світовому ринку праці. Однією з форм педагогічної підтримки, широко застосовуваних у розвинених англомовних країнах, є менторство, яке в сучасних умовах все частіше здійснюється за допомогою ІКТ. Зважаючи на той факт, що проблема пошуку ефективних форм та засобів педагогічної підтримки обдарованих і талановитих є надзвичайно актуальною для нашої країни, доцільним бачиться вивчення позитивного зарубіжного досвіду в цій сфері.*

***Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Вітчизняний науковий простір представлений низкою праць, присвячених вивченню різних*

аспектів підтримки обдарованих і талановитих, зокрема: педагогічної підтримки особистісного саморозвитку обдарованих підлітків у школах США (О. Бевз) [1], педагогічних умов соціалізації обдарованих учнів у навчально-виховному середовищі загальноосвітнього навчального закладу (Н. Завгородня) [2], психологічних основ ідентифікації технічної обдарованості в юнацькому віці (О. Зазимко) [3], сутності і змісту педагогічної підтримки дітей дошкільного віку (Н. Колосова) [4], організаційних форм надання вищими навчальними закладами додаткових освітніх послуг обдарованим студентам (Я. Рудик) [5], теорії і практики організації навчання обдарованих школярів у США з 20-х рр. ХХ – до початку ХХІ ст. (П. Тадєєв) [6], організації навчання обдарованих молодших школярів у США (Н. Теличко) [7], педагогічної системи розвитку творчої обдарованості школярів (В. Тесленко) [8] тощо.

Незважаючи на значний інтерес до означеної проблеми з боку вітчизняних науковців, комплексного дослідження інноваційних форм педагогічної підтримки обдарованих і талановитих засобами ІКТ поки що здійснено не було.

Мета статті полягає у висвітленні сутності телементорства як інноваційної форми педагогічної підтримки обдарованих і талановитих засобами ІКТ та організації програм телементорства у розвинених англomовних країнах.

У зарубіжній науково-педагогічній літературі під менторством розуміється надання спеціальної педагогічної підтримки учням, чії потреби не можуть бути задоволені в межах традиційних шкіл. Слід відзначити, що останнім часом все більшої популярності в розвинених англomовних країнах набуває менторство за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема мережі Інтернет. Така форма наставництва отримала низку назв – “телементорство”, “віртуальне менторство”, “е-менторство”, “і-Менторство” тощо [13, 51].

Американські дослідники П. Сінгл та С. Мюллер під телементорством розуміють взаємодію старшої досвідченої особи (ментора) та менш досвідченої особи (протеже) через засоби електронної комунікації з метою отримання знань, розвитку навичок,

формування впевненості та культурного розуміння менш досвідченої особи для досягнення ним/нею високих результатів [14].

Спільна мета всіх програм телементорства – надання індивідуальної академічної, мотиваційної та емоційної підтримки учням засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Надзвичайно важливою у телементорстві є можливість працювати під керівництвом досвідченого наставника для обдарованих і талановитих, що походять із сільської місцевості та сімей із низьким рівнем прибутку, оскільки такі категорії осіб зазвичай мають труднощі в отриманні послуг звичайного ментора.

Для організації взаємодії обдарованих і талановитих з кваліфікованими наставниками у світі низкою організацій створено веб-сайти, що охоплюють усі аспекти розроблення та організації менторських програм, зокрема: “Національне партнерство з менторства” (National Mentoring Partnership, <http://www.mentoring.org>), “Спитай у експерта” (Ask an Expert, <http://www.askanexpert.com>), “Міжнародна програма телементорства” (International Telementor Program, <http://www.telementor.org>), “Дозволяємо освіті здійснити мрії” (Letting Education Achieve Dreams, <http://www.uhv.edu/lead/mentoring.htm>) тощо. Види телементорства варіюються від окремої відповіді на запитання до спільних проектів, що охоплюють учителів, обдарованих і талановитих учнів/студентів та їх наставників (менторів). Телементорство дає змогу волонтерам-менторам ефективно і продуктивно використовувати обмежений час. Зазвичай телементорство зводиться до трьох типів програм:

- програми “Спитай у експерта” (Ask an Expert), що передбачають консультації менторів-експертів у певних галузях з окремих питань; на деяких сайтах питання учнів/студентів і відповіді менторів є у відкритому доступі;

- програми парного менторства (Pair Mentoring), що передбачають закріплення наставника за окремим учнем/студентом. У цьому випадку відбувається тривала взаємодія між наставником та учнем, спрямована як на досягнення освітніх цілей, так і на соціальний

розвиток. Ментор виступає рольовою моделлю та надає навчальну інформацію через передачу текстових, аудіо- і відеоповідомлень;

- програми групового менторства (Group Mentoring), що передбачають роботу одного або групи експертів з групою учнів за допомогою технології медіуму. Тривалість процесу групового менторства може бути різною [8], [12].

На думку американського дослідника Д. Сігла, телементорство має низку унікальних переваг над традиційним менторством, зокрема:

- виступає засобом зв'язку учнів/студентів із тисячами професіоналів, що є неможливим і непрактичним в умовах традиційної взаємодії ментора з вихованцем “один на один”;

- дає можливість обрати наставника, якій найбільше відповідає потребам учня, незважаючи на географічні межі;

- створює умови для послідовної, регулярної, зручної для всіх учасників цього процесу взаємодії між наставниками та вихованцями, а також передбачає створення архіву комунікацій, який можна переглянути в будь-який час;

- усуває проблеми планування часу, оскільки повідомлення електронною поштою може бути надіслано в будь-який час;

- надає можливість учням/студентам працювати над довготривалими проектами під керівництвом менторів, а менторам – бачити результати власного впливу [13, 51].

На думку організаторів “Міжнародної програми телементорства”, менторами можуть виступати особи, які мають знання та досвід у певній сфері та відкриті до взаємодії, бажають виховати майбутнє покоління лідерів, володіють навичками письмового спілкування, мають доступ до мережі Інтернет, бажання працювати з молоддю [9]. На сайті МПТ подано вимоги, яким має відповідати ефективний ментор, зокрема, такий наставник взаємодіє з учнями/студентами, надсилаючи мінімум два повідомлення, що стосуються проекту, через безпечну систему передачі електронних повідомлень на сайті МПТ; розвиває інтерес і природні здібності свого протеже та дає йому змогу ознайомитися з майбутньою професією; підтримує в учнів/студентів упевненість у майбутньому; гарно розв'язує проблеми та

вчить своїх вихованців долати перешкоди; працює у тісній взаємодії з учителем для досягнення максимальних результатів у виконанні проекту та особистісному саморозвиткові; обмінюється досвідом з колегами та заохочує їх до співпраці. МПТ висуває до менторів такі вимоги: використовувати систему електронних повідомлень МПТ для організації процесу наставництва; надсилати повідомлення студентові/учню принаймні двічі на тиждень; проводити опитування в кінці кожного проекту; повідомляти персонал МПТ про необхідність допомоги чи проблеми, які виникають як в учнів, так і в наставників [9].

Крім менторів та їх наставників, до програм телементорства залучаються й учителі. Так, наприклад, “Міжнародна програма телементорства” створює умови для застосування телементорства вчителями в навчально-виховному процесі старших класів загально-освітніх шкіл. Претенденти на участь у програмі повинні дотримуватися таких вимог: забезпечувати можливість застосування учнями безпечної системи передачі електронних повідомлень МПТ; розробляти й представляти плани проектів телементорства, а також здійснювати їх моніторинг та оцінку; підтримувати зв’язок з менторами щотижня для обговорення прогресу учнів та запитувати раз на два тижні контрольну форму (checkpoint form) для обліку прогресу учнів; обмежувати кількість учасників до 10 – 15 учнів; переконуватися, що учні принаймні двічі на тиждень спілкуються з менторами та нагадувати їм своєчасно заповнювати контрольну форму; щоденно перевіряти електронну пошту: перевіряти контрольні форми, надіслані ментором протягом 48 годин та електронні повідомлення; попереджувати персонал МПТ про виникнення проблем, які можуть перешкодити студентам чи менторам виконати проект [11].

Серед основних переваг телементорства для вчителів, учні яких залучені до цього процесу, організатори “Міжнародної програми телементорства” називають такі:

- учні/студенти залучені до проектів за власною ініціативою, отже, вчителі мають фасилітувати процес навчання, а не переконувати учнів/студентів у його необхідності;

- учні/студенти працюють над власними проектами, що базуються на їх інтересах. У цьому контексті зазначимо, що заохочення обдарованих і талановитих до задоволення власної допитливості надасть навчальній діяльності більшої ефективності й багатовимірності. Так, наприклад, зосереджуючись на проблемі, яка їх цікавить, учні/студенти мають набути низку додаткових умінь та навичок;

- учні/студенти отримують знання від дорослих професіоналів та доступ до різних рольових моделей, а вчителі – нові ресурси для формування власного досвіду, що збагатить їх викладацьку діяльність;

- значну цінність становлять можливості навчальної взаємодії учнів/студентів поза межами аудиторії. Працюючи з менторами, вони ознайомлюються з новими професіями, стилями життя, культурами, а також усвідомлюють необхідність бути відповідальними [9].

Зазначимо, що програми телементорства передбачають надання педагогічної підтримки різним категоріям учнів, проте в контексті нашої наукової розвідки значний інтерес становить робота саме з обдарованими і талановитими, що зумовлює необхідність розгляду проектів зазначеного спрямування.

З-поміж низки проектів, представлених на сайті МПТ, ми обрали для прикладу проект, спрямований на визначення індивідуальних схильностей особистості, оскільки означена проблема є надзвичайно актуальною для обдарованих і талановитих у будь-якій країні. Розробником проекту стала вчителька Джемі Стіл з середньої школи Trail Ridge (Лонгмонт, штат Колорадо, США). Характеристику проекту подано нами в таблиці 1.

Слід також наголосити, що реалізація проекту відбувається у декілька етапів, з детальним описом яких можна ознайомитися на сайті МПТ (<http://www.telementor.org/projectsteps.cfm?ProjectID=1703>). Крім професійного самовизначення, найпоширенішими напрямками реалізації проектів, що передбачають роботу з обдарованими й талановитими, стали ведення та планування бізнесу, наукові проекти з природничих наук (наприклад, дослідження природних катаклізмів),

дієтології, суспільних наук (наприклад, проект для учнів 11 – 12-річного віку, що передбачає порівняння різних національних культур) тощо.

Таблиця 1

Проект МПТ, спрямований на визначення індивідуальних схильностей особистості [11]

<i>Характеристика проекту</i>	
Вимоги до ментора	Запрошується ментор, здатний надати підтримку студентам у визначенні індивідуальних схильностей та виборі майбутньої професії
Опис проекту	Метою проекту є залучення учнів 7 класу, спеціалізація “Мова та література” (Language Arts) середньої школи Trail Ridge, до розкриття власних талантів у сфері майбутньої професійної діяльності. Після того, як учні зроблять вибір майбутньої професії, зумовлений не тільки наявністю здібностей і талантів, але й особистісних характеристик, кожен із них буде досліджувати можливості отримання цієї професії, що включають: вивчення програми навчання за спеціальністю в університеті/коледжі/закладі професійної освіти; з’ясування фінансових питань (наявність грантів, стипендій, позик). На заключному етапі учні представляють результати власних досліджень у вигляді презентації
Орієнтири	Проект передбачає набуття знань, оволодіння вміннями та навичками, розвиток здібностей, зокрема: здатність до критичного мислення й аналізу; вміння представляти результати проекту у вигляді презентації; розвиток дослідницьких навичок; вміння складати ділові листи/електронні повідомлення у потрібному форматі; вміння підготувати і виступити з усною доповіддю; вміння здійснювати науковий пошук (як із допомогою ментора, так і самостійно в мережі Інтернет); вибір стилю життя
Тривалість	3 місяці
Вікова група	7 клас
Напрямок	Визначення майбутньої професії
Очікувані результати	Кожен учень має ознайомитися з шістьма блоками професій, з’ясувати тип особистості, власні сильні і слабкі сторони з урахуванням особливостей обраної майбутньої професії. Також учень має з’ясувати відмінності між грантом, стипендією та позикою, а також ознайомитися з фінансовою

	стороною навчання в певному типі навчального закладу. Кожен учень отримає досвід співпраці з професіоналом в обраному професійному блоці. Вивчення ринку праці надасть змогу з'ясувати наявність вакансій в обраній сфері професійної діяльності
Оцінка результатів	Оцінка результатів діяльності має три складові: 1) написання ділових листів; 2) написання курсової роботи (за університетською програмою) та складання індивідуального навчального плану в коледжі штату Колорадо (College in Colorado); 3) фінальна доповідь та презентація. Необхідну інформацію учні можуть отримати в коледжі штату Колорадо та на інформаційному порталі Google Classroom
Роль учителя	Учитель слідкує за процесом взаємодії ментора та учнів; щотижня електронною поштою повідомляє ментора про виконання учнями завдань протягом тижня; контролює регулярність зазначеної взаємодії з боку учнів
Роль ментора	Ментори працюють із учнями двічі на тиждень за допомогою електронної пошти. Ментори надають підтримку, поради, як під час вибору професії, так і при виконанні дослідницьких завдань. Робота ментора передбачає й розкриття особистісного потенціалу учня

Висновки. Підсумовуючи викладене вище, зазначимо, що запровадження програм телементорства є перспективним напрямом організації педагогічної підтримки обдарованих і талановитих, адже такі програми відкривають можливості широкого доступу до консультацій з кваліфікованими спеціалістами без часових та територіальних меж і мають низку переваг над традиційним менторством.

Перспективи подальших досліджень. Зважаючи на актуальність досліджуваної проблеми в нашій країні перспективним вважаємо визначення можливостей творчого використання досвіду організації програм телементорства в українських реаліях.

Література

1. Бевз О.П. Психолого-педагогічна підтримка обдарованих підлітків у школах США / О.П. Бевз // Порівняльно-педагогічні студії. – Умань, 2011. – № 1 (7). – С. 73 – 80.

2. Завгородня Н.М. Педагогічні умови соціалізації обдарованих учнів у навчально-виховному середовищі загальноосвітнього навчального закладу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 “Соціальна педагогіка” / Н.М. Завгородня. – К., 2006. – 20 с.
3. Зазимко О.В. Психологічні основи ідентифікації технічної обдарованості в юнацькому віці : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 “Теорія і методика виховання” / О.В. Зазимко. – К., 2003. – 23 с.
4. Колосова Н.М. Сутність і зміст педагогічної підтримки дітей дошкільного віку / Н.М. Колосова // Зб. наук. пр. Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / гол. ред. М.Т. Мартинюк. – Умань : ПП Жовтий, 2010. – Ч. 4. – С. 115 – 121.
5. Рудик Я.М. Організаційні форми надання вищими навчальними закладами додаткових освітніх послуг обдарованим студентам : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / Я.М. Рудик. – К., 2006. – 20 с.
6. Тадеєв П.О. Теорія і практика організації навчання обдарованих школярів у США (20-ті роки ХХ – початок ХХІ століття) : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 “Загальна педагогіка та історія педагогіки” / П.О. Тадеєв. – Луганськ, 2012. – 40 с.
7. Теличко Н.В. Організація навчання обдарованих молодших школярів у США : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Наталія Вікторівна Теличко. – Ужгород, 2005. – 220 с.
8. American School Health Association. Enhancing youth achievement through telementoring // Journal of School Health. – 2001. – № 71 (3). – P. 122 – 123.
9. International Telementor Program [Electronic resource]. – URL : <http://www.telementor.org>.
10. Lewis Ch.W. Telementoring: A Teacher’s Perspective of the Effectiveness of the International Telementor Program [Electronic resource] / Ch.W. Lewis. – URL : <http://jioi/issues/pdf/1.1.6.pdf>.
11. Personal Traction, Beginning in Middle School [Electronic resource] // International Telementor Program. – URL : <http://www.telementor.org/projectsteps.cfm?ProjectID=1703>.
12. Riel M. Tele-mentoring over the net [Electronic resource] / M. Riel. – URL : http://edc.techleaders.org/LNT99/notes_slides/presentations/rieltues/telement.htm.
13. Siegle D. Mentors on the net : Extending learning through telementoring / D. Siegle // Gifted child today. – 2003. – Vol. 26, № 4. – 51 – 63.
14. Single P.B. Electronic mentoring : Issues to advance research and practice / P.B. Single, C.B. Muller // Proceedings of the Annual Meeting of the International Mentoring Association. – Atlanta, GA, 1999. – P. 234 – 250.

Бойченко Марина. Организация программ телементорства для одаренных и талантливых в развитых англоязычных странах. В статье отражена сущность телементорства как инновационной

форми взаємодіяння наставника і ученика, яка заключається в наданні йому індивідуальної академічної, мотиваційної і емоційної підтримки засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Охарактеризовані програми телементорства для одарених і талановитих, які введені в розвинутих англоязычних країнах.

Ключевые слова: ментор, менторство, телементорство, одаренные и талантливые, поддержка, ИКТ.

Boichenko Maryna. Organization of telementoring programs for gifted and talented in the developed English-speaking countries. The article reflects the essence of telementoring as an innovative form of interaction between a mentor and a student aimed at providing him with individual academic, motivational and emotional support by means of information and communication technologies. The telementoring programs for gifted and talented, which are introduced in the developed English-speaking countries are characterized.

Key words: mentor, mentoring, telementoring, gifted and talented, support, ICT.